

Erken Dönem Cumhuriyet Döneminde Bir Edibin Gözünden Yurt ve Turizm: İsmail Habip Sevük Örneđi

Homeland and Tourism through the Eyes of a Writer in the Early Republican Period: The Case of İsmail Habip Sevük

Oğuzhan KARADUMAN*

*Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Şehit Nazmi Kapucu Anadolu Lisesi Yavuz Selim Mah., 38900, Tomarza, Kayseri.

E-posta: oguzkaraokk@gmail.com

ORCID: 0009-0006-1710-4369

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:

Gönderilme tarihi: 3 Haziran 2023

Birinci düzeltme: 16 Mayıs 2023

İkinci düzeltme: 26 Haziran 2023

Üçüncü düzeltme: 9 Temmuz 2023

Kabul: 17 Temmuz 2023

Anahtar sözcükler: Erken

Cumhuriyet, Yurt gezileri,

Seyahatnameler, Edebiyat, İsmail

Habip Sevük.

ARTICLE INFO

Article history:

Submitted: 3 June 2023

First resubmitted: 16 May 2023

Second resubmitted: 26 June 2023

Third resubmitted: 9 July 2023

Accepted: 17 July 2023

Key words: Early Republic, Country trips, Travelogues, Literature, İsmail Habip Sevük.

ÖZ

Bu yazıda erken devir Cumhuriyet aydınlarından olan İsmail Habip Sevük'ün eserleri ışığında Cumhuriyet'in ilk yıllarının turizm algısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma, edebiyatla turizmin kesişim noktasında yer alan bir edibin Anadolu gözlemlerini kapsamaktadır. Osmanlı Devleti'nin son devresinde dünyaya gelen İsmail Habip Sevük, hayat serüveninin önemli bir kısmını yurt gezilerine ayırmıştır. Bu gezilerinden bazılarını savaş yıllarında, bazılarını maarif müfettişliği görevi sırasında ve bazılarını da Anadolu Ajansı muhabiri olduğu yıllarda bizzat Atatürk'ün isteğiyle gerçekleştirmiştir. Yorgun bir ülkenin panoramasını aktaran Sevük'ün yazıları turizm tarihi için de önemlidir. Bu yazılar tarih, coğrafya ve turizm meraklılarına belgesel deneyimi sunmaktadır. Sevük, yazılarında eski çağ seyyahlarının izinden gitmiştir. Böylelikle yüzyıllar sonra Anadolu'da aynı manzaraların farklı görünüşlerini okuyucusuna sunmayı amaçlamıştır. Bu yazıda ilk olarak erken devir aydınlarının Anadolu karşısında takındığı tutum üzerinde durulmuş; ardından Sevük'ün gezi metodu, yurt içi ve yurt dışı seyahatleri, gezi yazılarında yer verdiği kentlere değinilmiştir. Böylece turizm tarihine Sevük'ün edebi metinlerinden bir pencere açılmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

This article attempts to reveal the perception of tourism in the early years of the Republic in the light of the works of İsmail Habip Sevük, one of the intellectuals of the early republic. The study covers the Anatolian observations of a literary figure at the intersection of literature and tourism. Born in the last period of the Ottoman Empire, İsmail Habip Sevük devoted a significant part of his life adventure to travels around the country. Some of these trips were made during the war years, some during his duty as education inspector and some during his years as a correspondent for the Anatolia Agency at the request of Atatürk himself. Sevük's writings, which convey the panorama of a tired country, are also important for the history of tourism. These writings offer a documentary experience to history, geography and tourism enthusiasts. Sevük followed the footsteps of ancient travelers in his writings. Thus, he aimed to present his readers with different views of the same landscapes in Anatolia centuries later. This article first focuses on the attitude of the early intellectuals towards Anatolia; then Sevük's travel method, his domestic and international travels, and the cities he included in his travel writings are discussed; thus, Sevük's literary texts try to open a window to the history of tourism.

GİRİŞ

Erken Cumhuriyet şeklinde ifade edilen dönem 1923-1943 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönem yeni Türk devletinin her alanda atılımlar yaptığı bir dönemdir. Cumhuriyet'in ilk nesil kadroları devrimlerin ve inkılapların öncüsü olmuş; Atatürk'ün önderliğinde devlet yönetimi yeniden şekillendirilmiştir. Yönetim şeklinin belirlenmesinden hemen sonra ekonomik ve idari teşek-

küller vücuda getirilmiştir. Atatürk'ün başlattığı bu kalkınma hareketinin en dikkat çekici safhası kültür alanında olmuştur. Harf devrimi ile başlayan süreç millet mekteplerinin ve yüksekokulların yaygınlaşması ile ülke sathına yayılmıştır.

Yeniliklerin yaygınlaşmasında gazete ve kitap yayınlarının payı yüksek olmuştur. Tanzimat neslinin temelini attığı gazetecilik kurumu Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte farklı misyonlar

üstlenmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarında dezenformasyonun önüne geçilmesi maksadı ile yayın hayatı millî bir vazife üstlenmiştir. İsmail Habip Sevük, İstiklal Savaşı'nın ilk yıllarından itibaren gazetecilik mesleğine yönelmiştir. Bunun yanı sıra hukuk ve edebiyat alanlarında kendini yetiştirmiş bir aydındır. Kültürel devamlılık içinde yurttan kesitler sunan Sevük, sadece yurt içinde değil Misakımillî sınırları dışında kalan coğrafyalara dair gözlemlerini de aktarmıştır. Yazımızda Sevük'ün seyahat-hatıra türündeki kitaplarından ve çeşitli gazetelerde yayımlanan köşe yazılarından yararlanılmıştır. Bu yazıların künyesi seyahat, turizm araştırmacılarının yararlanabilmesi için ekler bölümünde verilmiştir.

Yurtiçi seyahatleri, "Yurttan Yazılar" adıyla 1943 yılında yayımlanmıştır. Avrupa seyahatleri ise Tuna'dan Batıya adıyla 1944 yılında yayımlanmıştır. 1908-1918 yılları arasında Kastamonu'da faaliyet gösteren Köroğlu gazetesinde tarih ve turizm konulu otuz yazı yer almaktadır. Bu yazıların yirmi üçü "Mazide Kastamonu" başlığı altında çıkmıştır. "Kastamonu Hakkında" başlığı ile bir yazı, "Safranbolu İntibaatı" başlığı ile beş yazı, "Mimaride Milliyet" başlığı ile bir yazı yayımlanmıştır. Köroğlu gazetesinin 1918'de kapanması ile yerine Yeşil Ilgaz gazetesi kurulmuştur. Bu yeni yayın İsmail Habip Sevük'ün başyazarlığında on beş sayı devam etmiştir. "Mazide Kastamonu" yazı dizisine Yeşil Ilgaz'da devam edilmiştir.

Şehir yazılarının en yoğun olduğu yayın Maarif ve Memleket mecmualarıdır. Sevük, bu iki mecmuayı Adana Mıntıkası Maarif Emini olarak görev yaptığı dönemde çıkarmıştır. Şehir ve folklor temalı yazılardan oluşan bu mecmualar 1928-1931 yılları arasında yayımlanmıştır. Bu yazılarda Adana, Niğde, Nevşehir, Mersin ve Silifke'nin tarihî ve turistik değerleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bu şehir yazılarının en uzun soluklu olanı "Mazide Adana"dır. Bu başlık altında yirmi yazı neşredilmiştir. Bu yazı dizisi dışında Niğde, Nevşehir, Mersin ve Silifke üzerine on dokuz yazı yayımlanmıştır. Sevük, 1936-1953 yılları arasında Cumhuriyet gazetesinin yazar kadrosuna katılmıştır. Sevük, gazetenin yazı dizisinde Hatay, Antakya, Diyarbakır, Mardin, Batman, Siirt,

Bitlis, Van, Afyon, Karabük, Zonguldak, Ereğli, Eğirdir, Denizli, Pamukkale, Bursa, Alanya, İzmir, Gediz, Ankara ve İstanbul'un iktisadî, tarihî ve doğal güzelliklerini ele almıştır. Bu yazılardan hareketle Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren değişen ve gelişen turizm faaliyetlileri hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılabilmektedir.

Hazırlanmış olduğumuz çalışmada öncelikle İsmail Habip Sevük'ün seyahatname türündeki kitapları, makaleleri, köşe yazıları ve seyahat notlarının yer aldığı gazete ve dergiler taranmıştır. Yapılan tarama sonucunda tespit edilen yazılar; turizme yönelik görüş ve öneriler, kentlerin turizm potansiyelleri, ören yerleri gibi kategorilere ayrılmıştır. Taksim Atatürk Kitaplığı gazete ve dergi arşivinde fotoğraflama tekniği ile elde ettiğimiz kaynaklar bu çalışmamızda kullanılmıştır. Çalışmanın yazım aşamasına geçmeden önce çeşitli araştırma soruları ile (Edebiyat ve turizm hangi noktalarda kesişir? Turizm tarihi araştırmacıları edebî eserlere nasıl yaklaşmalıdır? Edebî metinlerin turizm tarihine katkısı var mıdır?) ön hazırlık yapılmıştır. Elde ettiğimiz ilgili notlar bu sorular ışığında değerlendirilmiştir.

İSMAİL HABİP SEVÜK'ÜN ESERLERİNDE TURİZM

İsmail Habip Bey 1909-1923 yılları arasında Musavver Devri-i Cedid, Köroğlu, Yeşil Ilgaz, İzmir'e Doğru, Açıksöz, Yenigün ve Hâkimiyeti Milliye gazetelerinde yazılar neşretmiştir. "Kendi imzasıyla yazdığı ilk yazısı "Yeni Güneş" adlı makedir." Eski (2010). Sevük, ilk dönem yazılarında manda ve himaye fikrinin reddetmiştir. Sevük'ün ortaya koyduğu aydın sorumluluğunun savaş sonrası dönemde yurt yazılarına ağırlık vermesi ile devam ettiği görülmektedir.

"Biliyorduk ki ölüm hürriyetsiz ve istiklâlsiz yaşamaktan daha fena değildir, anlamıştık ki harp etmek sinsi sinsi ölmekten daha kötü değildir ve iyice öğrenmiştik ki bu dünyada ölümü göze alan milletlerin nasibi yaşamaktır." Sevük (1999).

Kültür çevrelerinin Anadolu'yu dekoratif bir meta olarak ele alışı Cumhuriyet devrinde de devam etmiştir. "İsmail Habip, şehir yazılarına 1916 yılında Köroğlu gazetesinde Kastamonu'yu işlediği Panorama başlıklı yazılarla başlamıştır." Gezer (2001). İşgal yıl-

larında Anadolu'ya hareket eden İsmail Habip, 1920'li yılların başında önce İnebolu'ya ardından da Kastamonu'ya geçmiştir. Sevük, Yurttan Yazılar kitabının girişinde Türk aydınının Anadolu coğrafyasına yabancı olduğunu dile getirmektedir. Öz eleştiri yapmaktan geri durmayan Sevük, bu yabancılıktan utandığını ifade etmektedir.

“Memleketi ne kadar bilmediğimizi Kastamonu’da öğrenmiş ve öğrenerek utanmıştım. Yirmi yıl kadar maarif vazifeleriyle vatanın ayrı ayrı kısımlarında bulundum. Elime fırsat geçtikçe sırf görmek için seyahatler de yapıyordum. Gördüğüm yerleri tanıyabilmek maksadıyla memleketimize ait eserleri de okumağa başladım. Görüş notları, okuyuş notları; tercümelemler, tasnifler; tarihler, seyahatnameler; Türkçesi, Frenkçesi; eskisi, yenisi... Bir de baktım ki on beş yıl içinde kırk kadar defter doldurmuşum. (...) Nehirleri dağları, gölleri, beldeleriyle bütün gezip tanıdığım yerlerin görünüşlerini, tarihlerini, vakalarını, türkülerini; halkiyatını, abidelerini, hep o defterlere not halinde istiflemişim. Bunlar elenecek, ayıklanacak, biçilecek ve... Onlardan bu yazılar çıkacak. Biliyorum ki notların çoğu yazıma geçemeyecektir. On ektiğimden bir çıkarılsam bir ekip on alan çiftçi gibi sevineceğim. Bu yazılar ne seyahattir ne sistemli bir ilim tetkiki değildir ne sübjektif bir sanattır. Bunlar sadece bir Anadolu çocuğunun yurt hakkındaki görüş ve bilişlerini yurttaşlarının önüne sermek için yazılıyor. Hiç devamımız yok, biraz emeğimiz var, o kadar.” Sevük (1943).

Sevük, yazılarıyla “köhne Anadolu” algısının yersiz ve yanlış olduğunu dile getirmiştir. Daha da önemlisi bu eksikliğin Anadolu'nun kendisinden değil ona bakan gözlerden kaynaklandığını ifade etmiştir. Doğu Anadolu seyahatini naklettiği bir yazısında *“Bu yerler ki asırlarca haritanın içindeydi ancak şimdi biz onların içindeyiz. Mazinin şerefinden ayrılmak ne kadar gafletse gafletine bağlı kalmamak da o kadar vazifemizdir.” Sevük (1943)* derken aydın sorumluluğunun gereğini ortaya koymuştur. Sevük, Anadolu'yu kendi muhitinden görmeye çalışmak yerine manzaraları ve meseleleri bizzat yerinde görmeyi amaç edinmiştir. Böylelikle yazılanların ve söylenenlerin yazılanların ve söylenmeyenlerin karşısında ne kadar kısır kaldığını objektif bir şekilde ortaya koymaya çalışmıştır.

Sevük'ün, 1923 sonrası yazıları incelendiğinde Türk kültürünün uyanışı ana tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilinmezliklerle dolu görülen bir coğrafyayı sevmeye temelden başlayan Sevük, adım adım tüm Anadolu'yu gezerek defterler doldurmuş ve bunları peyderpey gazetelerde yayımlamıştır. Sevük'e göre Anadolu *“Dünyanın küçültülmüş bir altıncı kıtasıdır.”* Sevük (1943). Bu coğrafya hem tabiat unsurları bakımından hem de tarihî derinliği bakımından son derece zengin bir alandır. Hititler, Frigler, Lidyalılar, İyonlar, Urartular, Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Türkler bu coğrafyaya hayat vermiş medeniyetlerin başında gelmektedir. Atatürk'ün bütüncül kültür politikasının yansımaları Sevük'ü de etkilemiştir. Sevük'ün Anadolu algısı salt Türk unsurdan ibaret değildir. Sevük, tüm Anadolu'yu tarihî süreçleri ayırıştırılmadan bizim kabul eder. *“Anadolu toprağı çok kesif imiş. Fakat Anadolu'nun tarihi belki toprağından daha kesif. Anadolu topraklarını tabaka tabaka elli asır kalınlığında bir tarih örtüyor. Bu tarihin Malazgirt'le başlayan en üstü nasıl bizimse Hititlerle başlayan altı da bizimdir.” Sevük (1943).*

Tarih ve turizm bilincinin oluşması bakımından bu bütüncül bakış açısı önemlidir. Sevük, çerçeveyi alabildiğince geniş tutarak kültürel mirasın korunmasının gerekliliğini savunur. Sevük'ün eserleri incelendiğinde onun sadece somut kültürel mirasa değil aynı zamanda somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik fikirleri olduğu da görülmektedir. Şüphesiz onun bu görüşleri zamanının çok ilerisindedir. İsmail Habip Sevük, uygulamalı/teatral müzecilik olarak tarif edilen yapıyı 1934-35 yılları arasında yaptığı yurtdışı ziyaretinde yerinde görmüş ve okurlarına bu müzenin özelliklerini nakletmiştir. *“Vatan eoi denen bir eğlence yerine gittik. Çeşit çeşit memleketleri kendi dekorları içinde canlı canlı yaşatan bir yer. (...) Bavyera'dan İtalya'ya, Meksika'dan Japonya'ya kadar birçok memleketleri: kendi kıyafetleri, kendi adamları, kendi musikileri ve kendi panoramaları ile görüp dinlemek; bu ne resimdir ne sinema, astar aslın kendi gibi; eğlenceyle fayda bundan daha güzel nasıl birleşsin? Hem eğlen hem öğren.” (Sevük 1944).* Uygulamalı kültür müzeciliği fikri kamuoyuna sunulsa da arzu edilen etkiyi yaratamamıştır. Dönemin hareketli bir gündeme sahip olmasının bu durumda etkisi büyüktür.

"Sevük'ün, yerinde görmekle kalmayıp beğenisini dile getirdiği Vatan Evi kavramı geç de olsa günümüzde hayat bulmuştur. Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi 2013 yılında hayata geçirilmiştir." Karaduman (2021).

Sevük, savruk halde bulunan tarih, coğrafya, arkeoloji, kültür ve turizm dünyamıza hemen hemen bütün yazılarında dikkat çekerek toplumsal hassasiyetin gelişmesine hizmet etmeye çalışmıştır. Sevük, Anadolu'yu her bakımdan eşsiz görmektedir. Cumhuriyet Türkiye'sinin geleceğe yönelik tasavvuru, geçmişin sonsuz kıymetinden bağımsız düşünülmemiştir. Sevük'e göre Anadolu'nun geleceği geçmiş medeniyetlerin elindedir. Gelecek ideali ile medeniyetini yeniden kurgulayan Türkler öncelikle coğrafyasını tanımalıdır. Sevük'ün tarih, coğrafya ve turizm eksenli yazıları bu minvalde değerlendirilmiştir. "Bu halkın içi ile dışı... çeşit çeşit iklimlerden gelen tarihlerin çalkantısı onun ruhuna çeliklik; birbirleri ile çarpışan çeşit çeşit iklimler de onun bünyesine peklilik verdi. (...) Onun bir ülkelik toprağında bir kıtalık iklim var. Medarlardan bozkırlara kadar dört bucağın iklimi... Pek düzgün olmayan yollar üstünden pek fazla hızlanmayan otomobilin bir gündüzlük seyahati içinde dört mevsim gördüğümü bilirim." Sevük (1943).

Sevük, yıpranmış Anadolu coğrafyasının yeniden ihyasının sadece kültürel bir kazanım olmayacağını, aynı zamanda bunun Türk siyasetine de kuvvet vereceğini düşünmektedir. Bu fikir bağlamında yurt ve turizm eksenli yazılarına uzun müddet devam etmiştir. İsmail Habib Bey, devrimlerin kültür ayağını kaleme almayı kendine vazife bilmiştir. Onun gazetecilik ve öğretmenlik vasıfları, yazdığı yazıların bizzat sahadan çıkmasını sağlamıştır. Böylelikle onun işaret ettiği meseleler teorinin ötesinde, müşahedelerin bir yansıması olmuştur. Sevük'ün bu çalışmaları Mustafa Kemal Atatürk'ün dikkatini çekmiştir. Lozan Barış Konferansı müzakereleri, uzlaşılmanın başlıklar sebebiyle kesintiye uğradığında İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyeti yurda dönmüştür. Atatürk, İsmet Paşa ile Eskişehir'de bir görüşme yapmış ve akabinde güney vilayetleri seyahatine çıkmıştır. "Geziyi Yeni Gün [Gazetesi] adına İsmail Habib izleyecektir. Başyaver Salih

(Bozok) Bey tarafından, 'Gazi Hazretleri'nin iradeleceği bildirilir İsmail Habib'e... Mustafa Kemal, genç gazetecinin yazılarını izlemekte, eğilimlerini, yapısını bilmektedir. Tren, Ankara'dan 13 Mart 1923'te, gece yarısı hareket eder. İsmail Habib'e yolda, bu gezi için, Anadolu Ajansı temsilciliğinin de kendisine verildiği bildirilir. İsmail Habib, on iki gün süren ve Adana, Mersin, Tarsus, Konya, Afyon ile Kütahya'yı da içine alan bu gezide, trende ve bu beldelerde, Gazi'yi adım adım izleyecek, verdiği on beş söylevi kâğıda döküp kendisine okuyacak, oluşan resmî metni Anadolu Ajansı'na gönderecektir." Sevük (2017).

Sevük'ün lirik ve bir o kadar da sürükleyici üslubu Atatürk ile olan yakınlığından izler taşımaktadır. Sevük, 1923 sonrası ilk seyahatini Atatürk ile yapmıştır. "Kurtulan vatanda ilk seyahatimi vatanı kurtaranla yapmaktayım. Ruhum öyle geniş öyle geniş ki..." Sevük (1981). Onun yüksek tonla başlayan yazıları edebiyat vadisinden geçmekte ve sonuç kısımları daima sarsıcı cümleler ile bitmektedir. Eleştirilerinde de bu durum gözlemlenmektedir. Sevük, şehir mimarisi üzerine yazdığı yazılarında gözlemediği aksaklıkları etkili ve akılda kalıcı cümleler ile anlatmaktadır.

1920'li yıllarda Batı Karadeniz illerini oldukça detaylı bir şekilde gezen Sevük, 1930'lu yılların başında Akdeniz ve Çukurova bölgesini gezmiş ve kaleme almıştır. 1934 yazında uzun bir Avrupa seyahatine çıkmıştır. Bu seyahatini Tuna'dan Batıya adlı eserinde detaylıca nakletmiştir. 1936-1937 yıllarında Cumhuriyet'in kazanımlarını yerinde görmek amacıyla üç farklı rota ile yeni bir seyahate başlamıştır. Sevük, bu seyahatin birinci aşamasında Fırat Havzası'ndan Toroslara kadar olan bölümü: Fırat, Birecik, Carablus, Karkamış, Nizip, Antep, Kilis, Maraş, Ürgüp, Nevşehir ve Niğde'yi gezmiş ve gözlemlerini yazmıştır. İkinci aşamada Karadeniz Bölgesinin Zonguldak, Bartın, Amasra, İnebolu, Sinop, Samsun, Giresun, Trabzon ve Rize illerini gezmiştir. Seyahatin son safhasında ise Yukarı Doğu Diyarı olarak adlandırılan Gümüşhane, Bayburt, Erzurum, Hasankale ve Karaköse, Büyük Ağrı, Iğdır ve Kağızman, Kars, Sarıkamış, Çıldır, Ardahan ve Artvin illeri yer almaktadır. Böylelikle Anadolu tarihini ve kültürünü içerinden ve dışarıdan

gözlemleme imkânı elde eden Sevük, Türkiye Cumhuriyeti'nin en dikkat çekici seyahat rehberini Türk okurunun önüne sermekle kalmamış, şehir ve folklor araştırmacılarına da önemli bir külliyyat bırakmıştır. Sevük'ün gezi yazılarının zenginliği devamlı suretle meşhur seyyahlara yaptığı atıflardan ve nesneye sadece madde gözüyle değil aynı zamanda onun manevi âlemde temsil ettiği değeri okuruna sezdirmesinden kaynaklanmaktadır. Turizm değeri olan bir yapıya önce dıştan bakan yazar, onu tasvir ettikten sonra onun ruhunu meydana getiren unsurları kendi üslubunca diye getirmektedir. Örneğin Sevük, Erzurum Saat Kulesi'nin tasvirini verdikten hemen sonra söz konusu kulenin gözünden Rus işgalini, Erzurum kültürünü ve folklorunu nakletmektedir. "Erzurum'un göbeğindeki iç kalenin içinden yükselen saat kulesi halkın 'Tepsi minare' dediği kule; şehrin en önce görünen sivrildiği dipten sura kadar kesme taştan yapılıp sur hizasından sonra kırmızı ve beyaz taşların münavebeli çemberi ile süslenen ondan sonra bütün gövdesi benekli tuğla ile örülmüş bakırmıtrak renkli ve sağlam duruşlu kule. Onun üstüvani endamında dokuz asrın bütün hâtıraları dikiyor. Güngörmüş yapılar duygulu gibidir." Sevük (1943).

Sevük, içinden çıktığı Türk halkının ruhuna nüfuz etmiştir. Kastamonu Sultanisi, Galatasaray Sultanisi, İzmir Sultanisi, Ankara Erkek Lisesi, Edirne Maarif Eminliği, Adana Maarif Eminliği, Antalya Maarif Eminliği gibi görevlerde bulunmuştur. Türk insanının maddi ve manevi yetkinliklerini ve bunun yanında zaaflarını, eksik kalan yönlerini de görme imkânı elde etmiştir. Onun seyahat yazılarının ana eksenini Türk insanının tarihe ve kültüre bakışıdır. Gazetecilik ve milletvekilliği yaptığı dönemler onun seyahatlerini kolaylaştırmıştır. Türk mimarisini ve turizmini eleştirdiği yazıları yapıcı ve yol göstericidir. O, Anadolu'yu Türklere ait kılan tarihî süreç kadar onun Türklere kalıcı olmasını sağlayacak şartların da konuşulmasını ve düşünülmesini yazılarında dile getirmiş bir aydındır. İsmail Habip Bey, 3 Ağustos 1936 tarihli Cumhuriyet gazetesine verdiği mülakatta, yaptığı yurt gezilerine dair sorulan soruları yanıtlamıştır. Dönemin konaklama imkânları, ulaşım sıkıntıları, tarihî eserlere karşı halkın genel tutumu bu mülakatın ana

eksenini oluşturmaktadır. Cumhuriyet öncesi ile Cumhuriyet sonrası mukayese eden bu seyahat yazıları devrimlerin ekonomiye, sanata ve turizme yansımalarını ortaya koymaktadır. "Vatan taş toprak değil ki vatan onun içindeki insanlardır. İnsanları sevdiğçe vatanımı daha çok seviyorum. Bir cennet ülkede yaşamak fakat her yerini görmeyerek bir kenarda ömür geçirmek ne ağlanacak akıbet." Sevük (1936). Sevük'ün seyahat ve turizm yazılarına ısrarla devam etmesinin iki sebebi vardır. Birinci sebep savaş öncesi ile sonrası gözlemleme istediğidir. İkincisi ise kültürel bilincin yerleşmesi meselesidir. Sevük bu durumu şöyle açıklamaktadır: "Şimdiki coğrafyamız küçüle küçüle son haddini buldu, lakin lakin bu küçük coğrafyadan büyük bir tarih çıktı. (...) Küçük bir coğrafya içinde büyük bir tarihin gururu, büyük bir coğrafya içinde küçük bir tarihin yeisinden daha değersiz midir?" Sevük (1981).

Yazıların geneline bakıldığında maddi kalkınmanın manevi bilinçlenmeden daha hızlı gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Yazımızın devamında Türk turizminin lokomotifini olmuş sembol bölgelerin Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki genel durumlarına dikkat çekilecektir.

Pamukkale Travertenleri ve Hierapolis Antik Kenti

Anadolu tarihinin tamamını bizim olarak kabul eden Sevük, Denizli seyahatini Cumhuriyet gazetesinde kaleme almıştır. Sevük, arkeolojik alanları eserlerinde sıkça gündeme getirmiştir. Antik kentler ve bunlara ait kalıntılara vurgu yapılması o dönem için önemlidir. Sevük, Cumhuriyet gazetesinin 8713 numaralı sayısında "Pamukkale'nin Üç Zamanı" başlığı altında yörenin turizm potansiyeline yönelik tespitler yapmaktadır. Sevük, yazısına en az yirmi asırlık bir mazinin içindeyiz Sevük (1948a) cümlesi ile başlamaktadır Hierapolis bölgesi hem doğa hem de tarihin bir arada olduğu ender alanlardan biridir. Yazının giriş bölümünde Pamukkale'nin genel bir topografyası verilmektedir. Ardından hiçbir detayı atlanmadan pitoresk bir formda antik kent tasvir edilmektedir: "Denizli ovasının şimalindeki Çökelez Dağı'nın eteğinde yükselen Pamukkale tepesine, doğu tarafından rahat bir şoseyle dolanırken Büyükkşarlık'taki çağlayanların buğulu uğultularını dinleyerek; renk renk, dalga dalga, yığın yığın

kilsî manzaraların cümbüşlerini seyrede seyrede şoseyi bitirip dağla tepe arasındaki geniş düzlüğe çıkar çıkmaz Hierapolis'in haşmetli harabeleri ile karşılaştık. O düzlükten çıkan suyun şifalı hassalarındaki nimetle hünerli vasıflarından meydana gelme Pamukkale harikasının güzelliği eski Romalılar tarafından tam manası ile ne kadar iyi takdir edilmiş olacak ki oraya, harabeleri bile insanı hayrette bırakan öyle heybetli bir şehir kurmuşlar. Düzlüğün en başındaki kale bedenleri, vakti ile kimseyi geçirtmeyip esirgediği şehri, sanki o hâlâ diri diri duruyormuş gibi hem kendi kırık döküklüğüne de bakmayarak gene sert sert bakışlarla bütün ovayı gözetleyip duruyor. Kaleden biraz ilerledikten sonra büyük saraydayız, Yüksek geniş, heybetli bir methal. Çok iri, birkaç tonluk, mikâbi taşlarla örülmüş üç dört metre kalınlığında duvarlar. Sağa sola gözleri doldura doldura uzanan, holler. Methalin şimal kapısında iriyarı iki aslan heykeli, aşınmış gövdelerine rağmen, yirmi asırdır sadakatle bekçiliklerine devam etmektedir. Sarayın asıl merkezi: Yirmi metre yüksekliğinde ve on iki metre genişliğinde, üstüvanî kubbeli, alabildiğine uzanan haşmetli tavanlar altında kendimizi yumruklaşmış kadar küçülmüş sanarak yürüyoruz. Ağır duruşlu tonozların arasında içimiz loşlaşıyor gibi. Eski harçların dökülmesine rağmen sadece taşlarının üstündeki muvazene sayesinde hâlâ dipdiri duran dehlizler aradaki uzun maziyi silerek insana günün eseri gibi görünüyor. Salon kadar odaları, oda kadar şömineleri ve içleri merdivenli derinlikleri ile yirmi asra göğüs gerip duran bir saray. Dışarıda, yer yer, çeşit çeşit, yığın yığın, öbek öbek harabeler. Birer abide artığı halinde yükselen mermer sütunlar. Şurada burada, gövdesinden ayrılmış kelleler gibi istilâktilti sütun başlıkları. Gene şurada burada, başsız kalmış gövdeler misali üstüvani sütunların cesetleri. Daha batıda, Karahayta¹ tarafında ayrı bir harabeler meşheri var. Kışlık tiyatro orada... Yazlık tiyatro ise sarayın şimalinde, düzlüğün sonunda, dağa yaslandırılarak yapılmış. O başlı başına bir heybet. Dış methal, büyük kapısı molozları, tonozları, yığınları ile büyük tahribata uğramış. Fakat iç methal dipdiri, hiç dokunulmamış gibi sapsağlam duruyor. Amfiteatrın asıl gövdesi, büyük bir huninin satırlarına kademe kademe sıralanmış oturma yerleri, dibi kesilerek oturtulmuş huninin zemin bodrumları. Amfinin biri

doğuda, diğeri batıda iki kapısı var. Birinden vahşi hayvanların, diğlerinden oyuncuları çıktığı kapılar. Evet, Pamukkale'nin mazisi sahiden haşmetli." Sevük (1948a).

Sevük'ün köşe yazıları üslup bakımından göz doldurucudur. Bölgenin turizm değeri, anlatımın zenginliği ile üst bir boyuta taşınmaktadır. Büyümlü anlatımın zirve yaptığı noktada yine yazının bir başka üslup özelliği devreye girmektedir. Sevük'ün yazılarının karakteristik özelliklerinden biri sıkça başvurduğu tezatlıklardır. Sevük, yazının devamında tasvirini aniden sonlandırır ve tarihî alanın içinde bulunan çarpık bir yapının eleştirisine en üst perdeden devam eder. "O mazinin yanındaki insan emeği bakımından bu, fakirler fakiri ve zavallılar zavallısı bir yoksulluktur. Yeryüzünün en eşsiz bir tabiat harikası olan oraya eser diye yapabildiğimiz tek şey rahmetli Fuat Toksal'ın Denizli valiliği zamanından kalma ahşap bir hamam kulübesinden ibaret. Yeni eserden geçtik, o hassalı ve hünerli suyun kaynak yeri ile Romalılardan kalma büyük havuzun etrafını bile düzenleyememiştik... Mermer döşeli, mermer basamaklı, o bir iki harman yeri genişliğindeki canım havuz; devrilmiş sütunları, yerleri oynamış döşemeleri ile 'ben böyle miydim?' deyip duruyor İnsan elinin bu acıklı nekesliğine karşılık 'tabiatın' orayı sonsuz nimetlerle bezeyişindeki zenginlik." Sevük (1948a).

Yazının devamında bölgenin turizmüne yönelik ihtiyaçlar dile getirilmektedir. Pamukkale Travertenleri ve Hierapolis Antik Kenti'nin ziyaretçilerin konaklaması için yeterli kapasiteye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Alanın çevre düzenlemesine ihtiyaç duyduğu aktarılmaktadır. "Öyle bir yer böyle mi kalmalı ve kalabilir mi? Her yıl ecnebler, uzak yerlerden, bin bir masrafla buraya geliyorlar, fakat kalacak yer olmadığından, geldikleri gün orayı görüp geri dönüyorlar." Sevük (1948a).

Sevük, yazısının son kısmında yetkililere birtakım tavsiyelerde bulunmaktadır Bu tavsiyeler Türk turizminin önünde çözülmeyi bekleyen konular olarak değerlendirilmelidir.

"Burayı kendi şanına lâyıık bir hale koymak bir medeniyet borcudur. Pamukkale'nin ne olduğunu bilmiyorsak hiç olmazsa buranın Türkiye'ye ne getireceğini bilelim. Oteller gazinolar, hamamlar, banyolar, parklar... Bugünün ilmi ve tekniği ile öyle bir yerde neler

¹ Günümüzde "Karahayıt" olarak bilinmektedir.

yaşılmaz. O zaman Pamukkale Altınkale olacak. En zengin, en göz kamaştırıcı, en eşsiz bir maden keşfedilmiş gibi oluk oluk döviz denen o nimetler nimetini akıtan bir Altınkale. Halin yoksulluğunu istikbalin parlağındaki hayalle avuttum." Sevük (1948a).

Görüldüğü üzere Sevük'ün tarih ve turizm algısı kuşatıcı olmasının yanı sıra belirli standart ölçüleri ihtiva etmektedir. Onun kuşatıcılığı, meselenin tarihî boyutuna işaret ederken aradığı standartlar, turizmin taşınması gereken asgari normları göstermektedir. Sevük'e göre millet olmanın vasıflarından biri dış dünyaya medeniyetimizi sunabilmektedir. Bu sunumun en temel noktası doğal güzellikleri korumak; tarih, arkeoloji ve turizm bilincine sahip olmaktır.

Kapadokya ve Peri Bacaları

Kapadokya Türk ve dünya turizmi açısından son derece kıymetli bir değerdir. Erciyes ve Hasan Dağı külleri ile örtülen bu alan dış kuvvetlerin etkisi ile çeşitli şekiller alarak günümüze ulaşmıştır. Beşerî faktörlerin etkisiyle son şeklini alan Kapadokya, tarihin birçok devrini canlı bir şekilde yaşamıştır. Bir dönem Hitit uygarlığının yaşam alanı olan bölge sonraki devirlerde Roma İmparatorluğu'nun akınlarından kaçan Hristiyanların yerleşim merkezi olmuştur. Yumuşak kayalar yeraltı oyuklarının ve geniş yeraltı şehirlerinin kurulmasını kolaylaştırmıştır. Bölgede yüzlerce kilise ve bunlara bağlı çeşitli kalıntılar yer almaktadır. İsmail Habip Sevük, bu bölgeyi 1936 yazında ziyaret etmiş ve çeşitli notlar alarak bunları neşretmiştir. Sevük, bu notları üç farklı yazı ile Cumhuriyet gazetesinde yayımlamıştır. Birinci yazı "Ürgüp'te Peri Bacaları", ikinci yazı "Orta Anadolu'da Lale Devri" üçüncü yazı "Nevşehir ve Güvercinler" başlığı ile okurlara sunulmuştur. Yazılar dört fotoğraf ile desteklenmiştir. Ürgüp'te Peri Bacaları başlıklı yazı Kapadokya bölgesinin coğrafi oluşumunu anlatmaktadır. "Ürgüp taşının asıl şaşırlacak tarafı Peri Bacalarıdır. Ürgüp ve etrafı yeryüzünün en garip jeoloji harikaları ile dolu. Tabiatın eli taş ve kayaya ne kadar çeşit çeşit biçim vermiş bunu orada görmeli. Taş orada yalnız in ve kovuk değil taş orada mahrut olmuş, sütun olmuş; şurada bir külâh, burada bir mahlûk gövdesi gibi. Ötede muvazene harikası gösteren bir cambaz; beride baş üstünde talebe taşıyan bir garibe. Ürgüp'ün taşı şuur-

suz tabiatın şuurlaşmasıdır. (...) Ürgüp'ün taşı jeolojinin masallaşmasıdır." Sevük (1936a).

Sevük'e göre tabiata ruh veren insandır. Bu giriş yazısının asıl kıymeti ünlü coğrafyacı ve gezgin Jean Jacques Élisée Reclus'un Kapadokya notlarından alıntılara yer verilmesidir. Fransız coğrafyacı, gezgin, yazar ve Paris Coğrafya Cemiyeti üyesi olan Reclus'un yirmi yıl gibi bir sürede kaleme aldığı La Nouvelle Géographie Universelle, La Terre Et Les Hommes² (Yeni Evrensel Coğrafya, Dünya ve İnsanlar) adlı eserinde Ürgüp ve Peri Bacaları çeşitli yönleriyle tasvir edilmektedir. "Elli metreye kadar yükselen mahrut biçimli sütunlar. Temelleri sincabî yahut kızılımtırak temellere yakın yerleri yeşil, daha üst kısımları boz ve donuk renkli; bütün bu heyulâî sütunların, binlerle ve binlerle, hep birden akşamın alacalı zamanlarında uzaktan görünüşleri; sanırsın ki karşında devler tarafından kurulmuş çadırlardan mürekkep korkunç bir orduğâh var." Sevük (1936a).

Sevük, yazısının devamında Ürgüp ile New York Yellowstone Milli Parkı arasındaki benzerliğe vurgu yapmaktadır. Bu vurgu sadece oluşumların şekilsel benzerliklerinden ibaret değildir. Kanaatimizce Sevük, verdiği bu bilgi ile Kapadokya'nın dünyanın sayılı millî parklarından biri ile rakip olduğunu vurgulamak istemektedir. Böylelikle yurt içinde tarih ve doğa meraklılarının ilgisini çekmeyi hedeflemiştir. "Amerika'dan bile bu jeoloji harikalarını tetkik için heyetler gelirmiş. Onların eserlerinden naklen bir coğrafya kitabında bu Peri Bacalarının Amerikalılarınca Nev-york'un Jollwston parkına benzetildiğini görmüştüm. Mahruti taşlar da tıpkı 'Ku Kulux Klan' dedikleri ihtilal cemiyeti mensuplarının külâhlarını andırıyormuş. Bütün bu benzetişlerden de belli, Ürgüp'ün taşı insan işine ne kadar yakındır. Nev-york'taki Amerikalının eli ile Ürgüp'teki tabiatın eli; bu kadar aykırı iki elin, o kadar mesafeden el ele veriş-i..." Sevük (1936a). Bu bölge 1985 yılında "Göreme Millî Parkı ve Kapadokya" adıyla UNESCO Dünya Mirası Listesine dâhil olmuştur. Sevük'ün Nevşehir üzerine yazdığı son yazıda dile getirdiği güvercinlikler "Karain Güvercinlikleri" olarak

² Sevük, bu eser için me hazlar bibliyografyası bölümünde: "Nouvelle Géographie Universelle, 12 cilttir, Paris, 1884. (Türkiye bahsi, eserin 9'uncu cildindedir.)" notunu düşmüştür.

tescillenmiştir. Sevük, bu alana dair gözlemlerini 17 Haziran 1936 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlamıştır. “Şehrin şarkında ‘Güvercinlik’ denilen semt; bu ne bir mahalle ne bir köy; burası apayrı harikulade bir âlem. Vadileri ayıran yalçın kayalar veya vadiler arasında yükselen taş mahrutla; bunların böğürlerinde insan girebilecek kadar bir kapı, kapının etrafında ve kayanın cephesinde on beş yirmi kadar ufak ufak bir sürü pencere. O pencerelerden güvercinler girip çıkıyor; fakat bunlar ne kafestir ne kümeştir ne kovuktur. Onların içi beş altı odalı bir apartman katı gibi dağ koynunda taştan oyma koskoca bir dairedir. Güvercin Nevşehir’de bir kuş değil bir destandır.” Sevük (1936b).

Karkamış Harabeleri ve Cerablus

Sevük, Yurttan Yazılar adlı eserinin Fırat’tan Toroslara adlı bölümünde Karkamış Harabeleri olarak bilinen bölgeyi ziyaret ettiğini nakletmektedir. Yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda bu alanın neolitik dönem kalıntıları olduğu tespit edilmiştir. Mezopotamya’nın en verimli bölgelerinden olan yer, başta Hitit olmak üzere birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Sevük, antik kentin hazin panoramasını vererek notlarına başlamaktadır: “Tümsek denilebilecek orta bir tepe üstündeki Karkamış harabesindeyiz. Burası Fırat’ın sağında ve Cerablus’un biraz şimalinde bir yer. Hititlerin meşhur şehirlerinden biri... Şimdi o eski tarihin yontma, kabartma ve oyma şeklinde bir artığını seyrediyoruz. Buradaki heykelleri ve eserleri ecebiller aşırıldı; bizim müzeler çaktı yahut da put kırıyorum sanan cahiller onların üzerinde baltalarının gücünü denedi. Bunlardan başka sayısız asırların sillesiyle hırpalanan büyük tarih değişmelerinin sarsıntıları ile zedelenen zaman adındaki yaman törpünün dişleri ile kemirilen Karkamış gene soyulan mazi gibi duruyor. Diri olmadığı cesedinden, ölü olmadığı da nefesinden belli.” Sevük (1936c).

Sevük, antik kent içinde karşılaştığı süvari kabartmasını kendine has üslubu ile okurlarına nakletmektedir: “Şurada karnı tok bir aslan. Ötede bütün gövdesi ile kuvvet fişkirtan bir boğa. Beride haşmetli bir kapı kırıntısı, ötede kim bilir nasıl bir saraydan kalmış kabartma resimli bir duvar parçası... Hele üç kişili harp arabalarındaki dirilik: Azgın atları süren arabacı, mızrağı saplayacak düşman arayan sal-

Karkamış Harabeleri

O eski tarihin yontma, kabartma ve oyma şeklinde bir artığını seyrediyoruz. Hele harp arabalarındaki dirilik. S: 40

Görsel -1³

dırıcı, kalın kalkan ile gelen hamleyi durduracak karşılayıcı ve her üçünün başında, sanki üç bin yılın öteki ucundan değil, bugünün medenî ordularından alınmış tuğlu ve enselikli çelik miğferler. Sert Anadolu iklimine uygun uzun mantolu, yüksek başlıklı, kıvrıkcık pabuçlu giyinme tarzını ılık Fırat kıyısına da getiren Hititlerin çehrelerine bakıyorum: Sık kıllı ve mustatil şekilli birer sakal taşıyan çenelerinin üstündeki kavisli burunları, çıkık elmacık kemikleri, uzunca ve ahenkli kafaları ile granit taşların sinelerinden işte bütün ufuklara bizden olduklarını söyleyip duruyorlar. Arkasından bir kalabalık gittiğine göre öndekinin bir prens olması ihtimali bulunan aşınmış, parçalanmış, kırık, bir kabartma karşısında aklıma Hitit tarihinden alca bir hatıra geldi. İsa’dan 1300 yıl önce, Şam’a kadar Suriye’yi alan Hitit İmparatoru bir oğlunu Halep’e, diğer oğlu genç Bijalisi de Karkamış’a yerleştirir. Bu genç prens afacan bir cenkçi imiş. Bir taraftan babası ile beraber gidip bütün Mısır’ı çiğnemiş diğer taraftan kendi başına bütün Diyarbekir’i Asurilerin elinden almıştı.” Sevük (1936c).

³ Resimlerin Mehzaları bölümünden Görsel-1 için, “Resimler, Matbuat Umum Müdürlüğüne beş altı sene evvel çıkarılan “Fotoğraflarla Türkiye” isimli albümden alındılar.” notu düşülmüştür.

Notlarda süvarilerin görünüşleri itibarıyla bizden olduklarının vurgulanması kıymetlidir. Sevük, daha önceki yazılarında da benzer ifadeleri kullanmıştır. Bu alandaki eserlerin Fransızlar tarafından Paris'e götürüldüğü bilinmektedir. Sevük'ün bu sahiplenici tavrı Türk arkeolojisi bakımından önemlidir. Sevük, bu eserlerin aslı vatanına dönüşünü görememiş olsa da açtığı ufuk ve bizden vurgusu sadece arkeoloji adına değil aynı zamanda Türk turizmi adına da önemlidir.

Bartın'ın Tabiat Güzellikleri ve Amasra Kalesi

Sevük, Bartın seyahatini Cumhuriyet gazetesinde üç parça halinde yayımlamıştır. Birinci yazı 2 İkinciteşrin (Kasım) 1936 tarihli olup kuşbakışı Bartın seyrine dair notları aktarmaktadır. Bu yazı "Bartın'ın Güzelliği" başlığı ile çıkmıştır. İkinci yazı 7 İkinciteşrin (Kasım) 1936 tarihinde "Bartın'ın Üç Zamanı" başlığı ile son yazı ise 15 İkinciteşrin (Kasım) 1936 tarihinde "Amasra" başlığı ile yayımlanmıştır. Sevük, ziyareti boyunca Bartın Safa Otelinde kaldığını belirtmektedir. Bartın itfaiye kulesine çıkan Sevük, şehri tepeden görme imkânı elde etmiştir. Sevük'ün hemen hemen her seyahatinde rastladığımız şehre hâkim yer arayışı Bartın'da da görülmektedir. "Safa otelinin tepesindeki camekânlı itfaiye kulesinden memleketin panoramasını seyrediyoruz. Meğer güzel ırmaklı Bartın'ın görünüşü de ömürmüş. Başta, yani şimalde Kırtape, şehrin giriş yeri; dipte yani cenupta, Halatçıyaması, şehrin sonu; bu iki tepenin tatlı tümseğini kaplayan aradaki düzlüğe bir asma köprü bel verişi ile uzanan Bartın, iki tarafı yastıkla kabarık yaylı bir sedire serilmiş alacalı bir halı gibi bütün desenlerini göstererek gerilip duruyor." Sevük (1936d).

Sevük, yazısının devamında Bartın'ın seyrek nüfusundan hareketle bereketli toprakların daha etkin kullanılması gerektiğini dile getirmektedir. Bartın'a dair son yazıda Amasra'nın tarihine değinilmektedir. Amasra'nın tarihî serüveni diğer Anadolu kentleri gibi çok katmanlıdır. Sevük bu tarihî serüveni, kronolojik olarak vererek yazısını bitirmektedir. "Amasra eski coğrafyacılarca Miletli-lerin bir müstemlekesiymiş. Daralar neslinden Prens Amastris, o zaman Herakle denen Ereğli'deki tiranlardan müstebit Prenses Danis'le evlenerek civardaki

dört beldenin halkını buraya toplayıp bu yeni şehre kendi adını vermiş. Sonra Mihirdat, Roma, Bizans, Ceneviz ve... Nihayet bütün bu oynak tarihi kapayan Fatih." Sevük (1936e).

Erzurum Kapıları ve Çifteminareli Medrese

İsmail Habip Bey'in en çok ehemmiyet verdiği yazıları Erzurum'a dair olanlardır. 13 Şubat 1937'de başlayan Erzurum yazıları sekiz hafta boyunca devam etmiştir. Erzurum'un turizm değerleri üzerine çıkan bu yazıların sonuncusu 7 Nisan 1937 tarihinde yayımlanmıştır. Seyahat notlarının tamamı Cumhuriyet gazetesinden okurlara duyurulmuştur. Uzun bir yazı dizisi şeklinde yayımlanan Erzurum seyahati sekiz farklı fotoğraf ile zenginleştirilmiştir. Serinin birinci yazısı "Serhad Beldesi" başlığı ile Sevük'ün Kop geçidini kullanarak Doğu Karadeniz'den Erzurum'a geçişine yer vermektedir. Yazının devamında şehrin meşhur kapılarından söz edilmektedir. Tarihi kaynaklarda iç ve dış kale etrafında onlarca kale isminden bahsedilirken günümüze ulaşan kapı sayısı dört ile sınırlı kalmıştır. Bu kapıların fiziki ölçüleri ve konumları Evliya Çelebi'nin meşhur seyahatnamesinde yer almaktadır. İsmail Habip Sevük, Erzurum yazılarında Kars kapı, Ardahan kapı, Harput kapı, Gürcü kapı, Tebriz kapı, Erzincan kapı gibi kapılardan bahseder. "Daha böyle Kars, Ardahan ve Harput isimlerini taşıyan üç kapı var. Bunlar Tanzimat devrinin istihkâmlarıdır. Adına Devre-i Muttasıla diyorlar." Sevük (1937a). Bu eserler dışında İstanbul kapı, Yeni kapı, Kavak kapı, Gez kapı ve Uğrun kapı olarak adlandırılan yapıların varlığı da yörede bilinmektedir. Tarihi ve turistik değeri olan bu yerlerin birçoğu şehrin düzensiz göç almasına mukabil çarpık kentleşme sebebiyle günümüze ulaşamamıştır. Sevük, ziyaret ettiği İstanbul kapıyı şöyle tasvir eder: "Şehre girmek üzereyiz. Önümüze kocaman bir mânia çıktı: bu ne duvardır ne kaledir ne seddir; sanki bir dağ dilimini yuvarlayarak üstüvaneleştirip yatırmışlar böğründe tünel gibi bir oyuk yanları ve tavanı tünel gibi kesme taştan örülme. On on beş metre derinliğinde bir tünel. Ancak bir araba geçebilir. Esrarlı Mısır mabetlerinin yeraltı methalinde gibiyiz. Burası İstanbul kapısı imiş." Sevük (1937a).

Yazının devamında bu kapıların birçoğunun sadece hatıralarda kaldığı belirtilmektedir. Şehir Osmanlı-Rus Harbi zamanında çeşitli yıkımlar yaşamıştır. Sevük'e göre Erzurum vatan borcunu fazlasıyla ödemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Erzurum'a vefa borcu olduğunu düşünen Sevük, şehrin imar edilmesinin altını çizmiştir. Sevük'e göre "Erzurum hayal olmuş bir hakikattir." Sevük (1937b). Şehir tüm turistik değerlerine karşılık bitkin bir görüntü arz etmektedir. Şehrin hayal olmasından kasıt ayakta kalan yapıların eski devirlere ait olmasıdır. Hakikat ise 1937'lerin Erzurum sokaklarıdır. Sevük'e göre Erzurum, İstiklal Harbi yıllarından pek öteye gidememiştir. Şehrin hazin yüzünü nakleden Sevük, yazısının sonuç kısmında yeni imar hareketine dikkat çekmektedir. Bu imar faaliyetine Yeni Erzurum adı verilmektedir. "Şehrin garbından ortasına doğru istihkâmlar filan yapılarak oldukça geniş bir Cumhuriyet Caddesi var fakat kaldırımını yok. Caddelere direkler dikilip ampuller asılmış fakat elektrik yok. Belediye ve Hükümet önündeki meydana bir abide dikmişler fakat manası yok. Otelin konforu han, aşçısının yemeği yavan, hele faytonları: çoğunun arabası tekaüdlük, beygirleri iskelet ve arabacıları lime lime. Kuleden bakarken şu dört tarafa serilmiş evlerin görünüşü: Hepsisi boyasız, kalın duvarlı, boz renkli, damları topraktan evler. Hemen hepsinin gövdeleri kâgir amma kurumuş kerpiç kalıpları gibi duruyorlar. Çoğunun iki

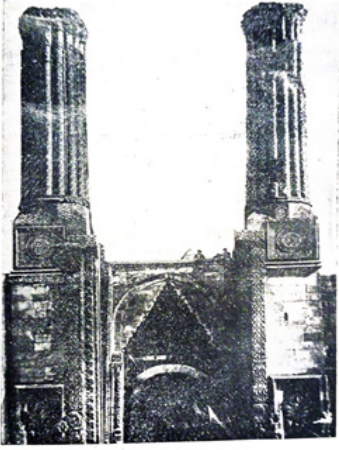
«Devre-i Muttasila» denen Tanzimat devri istihkâmları... Erzurum Halkı o istihkâmları bir Kâbe yapar gibi yapmıştır. \

Görsel -1⁴

⁴ Resimlerin Mehazları bölümünde Görsel-2 için "Bilhassa Erzurum resimleri için Sıdkı Dursunoğlu ismini şükranla kaydediyorum." notu düşülmüştür.

katlı olmasına rağmen bu evler hep yere yatmıştır. Şehir ayakta değil yatakta gibi. Maziden kalma güzelim abidelerde bile aksayan ve ağlayan bir hal var: Şehrin ilk eseri olan Üçkümbetler yarı bellerine kadar toprağa gömülü. Minaresinin üst kısmı uçmuş. Yakutiye medresesini de sonradan yapılmış kışla ile hapse almışlar. Son bir himmetle ölümden kurtulan o harikulâde Çifteminareler'in arka kısmı gene toprağa gömülü. Sinan devrinden kalma Lalapaşa Cami'sinin mermer sütunları ve kitabeleri yeniden gene badanaya ve boyaya boğulmuş. Minaresiz kalan Kuyucu Murad Cami'sinin kubbesi yosun tutmuş bir takke halindedir. Mazinin dinç abideleri bile halin dermansızlığı içinde tiknefes gibi soluyor. Şehrin nüfusu Büyük Harpten öncekinin yarısına inmiş. Hicretler, tehcirler; yangınlar, yıkımlar. Yalnız Taşnak komitacıları son çekilişte on iki bin silâhsız Türk kesiyorlar. Büyük Harbin o büyük Sarıkamış faciasına en çok kurban giden Erzurum yiğitleridir. O harbin hâlâ kapanmayan feci muhasebesini en ziyade orada görebilirsin: Transit çekildi, ticaret söndü, hayat durgunladı. Devlet meşgul, dava müşkül, Erzurum uzak... Artık beldenin gündüzü ıssız, gecesi elektriksiz... Erzurum acı bir hakikattir." Sevük (1937b).

Çifteminareli Medrese olarak bilinen yapı Erzurum'un sembol yapılarından biridir. Selçuklu mimarisinin en gözde eserlerinden biri olan bu medresenin Cumhuriyet'in ilk yıllarında son derece bakıma muhtaç olduğu anlaşılmaktadır. Önemli bir kısmı toprak ile kapanmış olduğu ve minarelerinin döküldüğü aktarılmaktadır. İsmail Habip Sevük'ün gördüğü manzaralar ile Evliya Çelebi'nin aktardıkları arasında pek fark olmadığı anlaşılmaktadır. Sevük'e göre yapının restore edilmesi millî bir vazifedir. "Bu harikalar harikası binanın Dördüncü Murad devrinde tophane yapılarak içinde büyük toprak döküldüğünden bahseden Evliya Çelebi, 'Eğer bu bina tamir edilirse küre-i arz üzerinde misali bulunmaz bir eser olur' der ve 'Allah tamirini müyesser eyleye' diye dua eder. Bu üç asırlık duanın ancak geçen sene ve ancak bir parçacığı kabul edildiği için yıkılmak tehlikesi gösteren minareler çok şükür ölümden kurtarılmış. Fakat hâlâ binanın arka tarafı metrelerce toprağa gömülü. Holde çatlayan kubbe, avluda uydurma havuz, dipte üstü uçmuş kemer... Ve hele nadide bir kafes gibi yükselen canım kümbetin iki yanındaki çirkin iki duvarın güzelliğe saldırmış dişlek cadılar gibi sırtıp duruşu. Millet olmak yığın olmak

Çifteminareler... İnsan sadece bunu görmek için, değil İstanbul'dan, Çinimâçin'den gelse çektiği emekleri helal eder.

Görsel -1⁵

değil yaratıcı olmaktır. Şerefimiz yaratıcılığımızdan geliyor. Bu gibi eserlerdir ki tecessüm etmiş bir belâgat halinde o şerefi haykırır. Şerefimizi kurtaralım." Sevük (1937c).

Ağrı Dağı ve Zirve Tırmanışları

İsmail Habip Sevük'ün Ağrı Dağı gözlemleri oldukça ilgi çekicidir. Sadece Türkiye'nin değil dünyanın sayılı doğal güzelliklerinden biri olan Ağrı Dağı her ne kadar türkölere, efsanelere konu olsa da o dönem için millî dağcılar ve kâşifler tarafından henüz keşfedilmemiş bir yerdir. Sevük, Türkiye'nin en heybetli doğa harikasına bu denli yabancı kalınmasını yadırgamaktadır. Sevük, yazısının sonunda Ağrı Dağı kâşiflerine kronolojik olarak yer vermektedir ve Türk kâşifleri buraya davet etmektedir. Ağrı Dağı'nın Türk turizmine katkı sağlayacağını düşünen Sevük, yabancıların ilgisini öne çıkararak bu bölgenin kıymetine dikkat çekmiştir.

"Ağrı yeryüzünde zirvesine çıkılabilen yüksek dağların beşincisidir. Buraya ilk defa Alman tabiat âlimlerinden olup 1791-1841 yılları arasında yaşamış olan Friedriche Parrot 1829'da çıktı. Ağustosun 19'undan 24'üne kadar beş gün tetkikatta bulundu. Dağa Akhuru tarafından tırmanmıştı. İkincilik

⁵ Erzurum Çifteminareli Medrese görseli için "İnsan sadece bunu görmek için değil İstanbul'dan Çinimâçin'den gelse çektiği emekleri helal eder." notu düşülmüştür.

Ağrı artık yerin malı değil, onu akşamın alacalığı içinde göklere bıraktık

Görsel -1⁶

Ruslardadır. Spaski 1834'te gene aynı yoldan; fakat üçüncü gelen Alman jeologlarından Herrman Abich 1845'te Serdar Bulak yolunu keşfetti. İngilizlerden Seymour aynı sene içinde Yeni Akhur yolundan tırmanmıştı. Gene İngilizlerden R. Stuart ile Monteith 1856'da Beyazıt yolunu denediler. Hulâsa 1829'dan yirminci asır başına kadar 70 yılda Ağrı Rus, Alman, İngiliz, Polonya âlim ve seyyahları tarafından 15 defa çıkıldı. Yirminci asırda ise Rus erkânı harp zabitleri bu dağ zirvesinde müteaddit rasatlar yaptılar.

Bu çıkışlar ve tetkikler neticesi Ağrı hakkında Almanca, İngilizce, Rusça ve Fransızca mühim ve cilt cilt eserler neşrolundu. İlk çıkan Alman âlimi Parrot'un 1834 de münteşir iki ciltlik eseri İngilizceye tercüme edilerek Londra ve New-York'ta basıldı. Dubois de Montpereum'nün 1845'te çıkan 3 ciltlik «Voyage autour du Caucase» eserinde Ağrı'ya çok geniş kısımlar ayrıldı. Hulâsa 1901 senesinde İngiliz âlimlerinden Lynch'in eserine kadar Ağrı'ya dair veya Ağrı'dan mühim surette bahseden 13 büyük kitap çıkmıştır. Bütün bu şahıslar ve bu eserler arasında ne dağa çıkan bir Türk âlimi ismine, ne de böyle çıkan olmadığı için bir Türk eserine rastlanamaması hakikaten gücümüze gitmelidir. Hiç olmazsa muhtelif garp dillerinde Ağrı'ya dair yazılan eserlerden istifade etmek suretiyle bir kitap meydana getirmeliğimiz, çok arzu olunur." Sevük (1937d).

⁶ Ağrı Dağı görseli için "Ağrı artık yerin malı değil, onu akşamın alacalığı içinde göklere bıraktık." notu düşülmüştür.

Sevük'ün Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan bu yazısı yankı bulmuş ve 1937 yılının Ağustos ayında Bnb. Cevdet Sunay komutasındaki askerî heyet zirve tırmanışı yapmıştır. Bu tırmanış Atatürk'e armağan edilmiştir. Atatürk'ün büstü askerlerce zirveye taşınmıştır. Ağrı Dağı hem doğa hem de inanç turizmi bakımından önemli bir değerdir. Kutsal kitaplarda nakledilen tufan hadisesinin bu coğrafyada yaşandığı rivayetin ötesinde genel bir kabul olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Sevük'ün seyahat notlarında işaret ettiği hususların değerini koruduğu görülmektedir.

SONUÇ

Turizm, kültür ve edebiyatın kesişim noktasında yer alan İsmail Habip Sevük, çok yönlü bir şahsiyettir. Edebî, tarihî, kültürel ve siyasi meselelere dair bütüncül bir bakış açısı ortaya koymuştur. Onun Türk edebiyatına, tarihine, turizmine dair tespitleri çağının ilerisindedir. Zengin kaynakça kullanımı ve yerli ve yabancı seyyahların notları ile desteklenen bu yazılar unutulmaya yüz tutmuştur. Sevük, Anadolu coğrafyası üzerine yazılmış yerli ve yabancı kaynakları ilk elden okumuş ve yazılarında bunları değerlendirmiştir. Vermiş olduğu bibliyografya Türk turizmi ve seyahat edebiyatı açısından çok kıymetlidir. Yerli ve yabancı birçok seyyah onun yazılarında kendine yer bulmuştur. Abdurrahman Şerif Beygu'nun "Erzurum Tarihi" (1936), Direktör Ali Bey'in İstanbul'dan Bağdat'a ve Hindistan'a başlıklı "Seyahat Jurnalı" (1898), Ali Candar'ın "Ankara'dan Nevşehir'e" eseri (1934), Arif'in "Maraş ve Elbistan Mecmuaları", Besim Atalay'ın "Maraş Tarihi ve Coğrafyası" (1924), Celal Esad'ın "Mimarî Tarihi" (1928), Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"si, Faik Sabri'nin "Umumi Coğrafya Dersleri" (1932) ve "Türkiye Coğrafyası" (1929), Halil Ethem'in "Anadolu'da İslami Kitabeler ve Trabzon'da Osmanlı Kitabeleri", Dr. Mehmet Hayri'nin "Türkiye'nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası Niğde Sancağı" (1922), İsmail Hakkı Uzunçarşılıoğlu'nun "Kütahya Şehri" (1932), Mahmut Nedim'in "Samsun Hatıraları" (1927), Sadettin Nüzhet'in "Konya Vilayeti Halkiyatı ve Harsiyatı" (1927), Seyyid Ali

Reis'in "Mir'at-ül Memalik" adlı seyahatnamesi (1553) coğrafya, tarih ve turizm araştırmacıları için yeniden gözden geçirilmesi gereken kaynaklardır. Sevük, yabancı seyyahların ve araştırmacıların turizme yönelik çalışmalarını da kullanmıştır. Sevük, seyahat ettiği şehrin panoramasını verdikten sonra o şehre dair geçmiş çağlarda yazılmış eserlerden notlar aktararak tarihî sürekliliği ön plana çıkarmıştır. Fransız komutan Kolonel Abadi'nin "Gaziantep Notları" (1923), La Prenscesse de Belgiojoso, "Asia: Mineur et Syrie" (1861), Bouillet, "Dictionnaire Universel d'Histoire et de Geographie" (1914), Albert Gabriel, "Monuments Turcs d'Anatolie" (1931), Heinrich Glück, "Türk Sanatının Dünyadaki Mevkii" (1918), Choiseul Gouffeier, "Voyage Pittoresque de la Greece" (1782), Hammer, "Osmanlı Tarihi" (1913), Dr. Gustave Hirşfeld, "Asya-i Suğrada Bir Deveran ve Cevelan", İbni Batuta, "Seyahatname", Joubert, "Tableau Historique et Pittoresque de la Turquie et de la Rusie", (1854), Pol Vidal Lablas, "Marco Polo'nun Seyahati" (1932), Victor Langlua, "Kilikyada Seyahat", (1924), Par G. A. Olivier, "Voyage dans l'Empire Ottoman" (1795), Franz Outendrick, "La Turquie" (1967), Paptistin Poujoulat, "Voyage à Constantinople et dans l'Asie Mineure" (1841), Regnault, "Voyage en Orient", (1855), Dr. Pol Rorbah, "Anadolu Seyahatnamesi", R. Solitander ve O. Graeger, "Memalik-i Şarkıyye'ye Seyahat", Charl Texier, "Küçük Asya" (1913), Auguste Viquesnel, "Voyage dans la Turquie d'Enrope", (1868) gibi birçok kıymetli eser Sevük'ün, seyahat yazılarına kaynaklık etmiştir. Anadolu'da turizm ve seyahat üzerine araştırma yapan bilim insanları bu kaynakları toplu bir şekilde Sevük külliyatında bulabilir. Yerli ve yabancı birçok âlimin seyahat notları ile eserlerini zenginleştiren İsmail Habip Sevük, Türk coğrafyasını, tarihini, turizm varlıklarını okurlarına aktarmayı kendine görev bilmiş bir aydındır. Sevük, Türkiye Cumhuriyeti'nin köklü mazisinden devraldığı mirası yüceltmenin ve geleceğe taşımanın gayreti içindedir.

Son yıllarda Sevük araştırmaları üzerine yeni kitaplar, tezler ve makaleler yayımlanmaktadır. Yazarın edebiyat tarihleri, biyografisi, folklorcu kişiliği üzerine çalışmalar mevcuttur. Seyahat ve turizm bakımından konuyu ele alan çalışmalar

henüz yapılmamıştır. Bu bakımdan konu, gelişime ve söz söylemeye açık bir alan olarak beklemektedir. Eski çağ seyyahları ile Sevük'ün seyahatleri mukayeseli olarak incelenmelidir. Yurttan Yazılar, Tuna'dan Batıya ve O Zamanlar adlı kitaplar güncellenmeli ve ilaveler ile yeniden basılmalıdır. Ayrıca Sevük'ün kitaplarda yer almayan tarih, turizm ve seyahat temalı yazıları taranmalı ve literatüre kazandırılmalıdır.

Sevük'ün kitaplarını, makalelerini ve köşe yazılarını dikkate alarak hazırladığımız bu makale yazım şartları gereği meseleyi ana hatları ile ele almaktadır. Cumhuriyet ideallerinin 100. yılına girdiğimiz bu günlerde Anadolu kültür tarihine ve sanatına dair fikirleri olan tüm aydınlarımızı hayırla, minnetle ve rahmetle anıyoruz.

KAYNAKÇA

- Eski, M. (2010). *İsmail Habip Sevük'ün Kastamonu Yılları*. Ankara: Kastamonu Belediyesi Yayınları.
- Eski, M. (1999). *İsmail Habip Sevük'ün Açıksoz'deki Yazıları*. Ankara: Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Gezer, Z. (2001). İsmail Habip Sevük'ün Hayatı ve Eserleri. (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaduman, O. (2021). *İsmail Habip Sevük'ün Türk Folkloruna Katkıları*. İstanbul: DBY Yayınları.
- Sevük, İ. H. (1928). *Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası*. Adana Muallimler Birliği Yayınları, Cilt 1-13.
- Sevük, İ. H. (1929). *Çukurova'da Memleket Mecmuası*. Adana Muallimler Birliği Yayınları, Cilt 14. ve devamı.
- Sevük, İ. H. (1936). Amasra, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr.4486, 15 Kasım 1936, s.3.
- Sevük, İ. H. (1936d). Bartın'ın Güzelliği, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4481, 2 Kasım 1936, s.3.
- Sevük, İ. H. (1936e). Bartın'ın Üç Zamanı, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4484, 7 Kasım 1936, s.3.
- Sevük, İ. H. (1936b). Karain Güvercinlikleri, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4343, 17 Haziran 1936, s.3.
- Sevük, İ. H. (1936c). Karkamış'ta Mehtap. *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4230, 22 Şubat 1936, s.3.
- Sevük, İ. H. (1936a). Ürgüp'te Peri Bacaları, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4363, 7 Temmuz 1936, s.3.
- Sevük, İ. H. (1936). Yurdu Dolaşan Edip, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4395, 3 Ağustos 1936, s.6.
- Sevük, İ. H. (1937d). Ağrı'ya Kaside. *Cumhuriyet Gazetesi*, nr.4494, 4 Mayıs 1937, s.3.
- Sevük, İ. H. (1937a). Serhad Beldes, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr.4582, 13 Şubat 1937, s.3.
- Sevük, İ. H. (1937b). Üç Erzurum, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr.4600, 6 Mart 1937, s.3.

- Sevük, İ. H. (1937c). Üç Kümbetler ve Çifteminare, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr.4632, 7 Nisan 1937, s.3.
- Sevük, İ. H. (1943). *Yurttan Yazılar*. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Sevük, İ. H. (1944). *Tuna'dan Batıya*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sevük, İ. H. (1948a). Pamukkale'nin Üç Zamanı, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 8713, 15 Kasım 1948, s.2.
- Sevük, İ. H. (1981). *Atatürk İçin*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sevük, İ. H. (1981). *O Zamanlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sevük, İ. H. (2017). *Atatürk'le Beraber*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

EKLER

İsmail Habip Sevük'ün Turizm ve Şehir Temalı Yazıları

Köroğlu Gazetesi Yazıları

- Sevük, İ. H. (1917). Mimaride Milliyet, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 417, 31 Mayıs 1917.
- Sevük, İ. H. (1917). Safranbolu İntibaatı-1 Safranbolu'ya Doğru, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 430, 13 Eylül 1917.
- Sevük, İ. H. (1917). Safranbolu İntibaatı-2 Eflani'den Geçerke, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 431, 20 Eylül 1917.
- Sevük, İ. H. (1917). Safranbolu İntibaatı-3 Cennetle Cehennem, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 432, 4 Ekim 1917.
- Sevük, İ. H. (1917). Safranbolu İntibaatı-4 Tecesüm Etmiş Mazi, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 433, 11 Ekim 1917.
- Sevük, İ. H. (1917). Safranbolu İntibaatı-5 Avdet, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 434, 18 Ekim 1917.
- Sevük, İ. H. (1918). Kastamonu Hakkında. *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 449, 31 Ocak 1918.
- Sevük, İ. H. (1918). Mazide Kastamonu-1/23, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 449-483, 31 Ocak 1918-17 Ekim 1918.

Yeşil Ilgaz Gazetesi Yazıları

- Sevük, İ. H. (1919). Mazide Kastamonu-24/35, *Yeşil Ilgaz Gazetesi*, nr. 1-15, 24 Kasım 1918-15 Mart 1919.

İzmir'e Doğru Gazetesi Yazıları

- Sevük, İ. H. (1920). Güzel Belde, *İzmir'e Doğru Gazetesi*, nr. 71, 16 Haziran 1920.

Maarif ve Memleket Mecmuaları Yazıları

- Sevük, İ. H. (1928). Gazinin Adana Seyahatinden Hatıralar-3 Tarsus'un Kıymeti, *Maarif*, nr. 3, 15 Nisan 1928.
- Sevük, İ. H. (1928). Gazinin İlk Adana Seyahatinden Hatıralar-2 Mersin'de Dört Saat, *Maarif*, nr. 2, 1 Nisan 1928.
- Sevük, İ. H. (1928). Gazinin İlk Adana Seyahatinden Manzaralar, *Maarif*, nr. 1, 15 Mart 1928.
- Sevük, İ. H. (1928). Memleket Manzaralarından-Gülek Boğazı, *Maarif*, nr. 2, 1 Nisan 1928.
- Sevük, İ. H. (1928). Memleket Manzaralarından-Gülek Kalesi, *Maarif*, nr. 3, 15 Nisan 1928.
- Sevük, İ. H. (1928). Memleket Manzaralarından-Mersin-Silifke Yolu, *Maarif*, nr. 5, 15 Mayıs 1928.
- Sevük, İ. H. (1928-1930). Mazide Adana, *Maarif*, nr. 1-20, 15 Mart 1928-15 Nisan 1930.
- Sevük, İ. H. (1928). Memleket Manzaralarından: Toroslar, *Maarif*, nr. 1, 15 Mart 1928.
- Sevük, İ. H. (1928). Tarihi Tetkikler: Niğde'de Hatıroğlu Çeşmesi, *Maarif*, nr. 1, 15 Mart 1928.
- Sevük, İ. H. (1928). Memleket İntibaları: Niğde'den Notlar-3, *Maarif*, nr. 9, 15 Kânunusani 1930.
- Sevük, İ. H. (1928). Memleket Manzaralarından: Mersin-Silifke Yolu, *Maarif*, nr. 5, 15 Mayıs 1928.
- Sevük, İ. H. (1928). Tarihi ve Mimarî Abidelerimizden: Ak Medrese, *Maarif*, nr. 4, 30 Nisan 1928.
- Sevük, İ. H. (1929). Beldeler ve Manzaralardan Fırat, *Memleket*, nr. 3, 15 Temmuz 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Beldeler ve Manzaralardan Nevşehir, *Memleket*, nr. 2, 15 Haziran 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Memleket İntibaları: Niğde'den Notlar-2 Tarihte Niğde, *Memleket*, nr. 7, 15 Kasım 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Memleket İntibaları: Niğde'den Notlar-3 Tarihte Niğde, *Memleket*, nr. 8, 1 Aralık 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Memleket Manzaralarından-Silifke, *Memleket*, nr. 1, 15 Mayıs 1929.

- Sevük, İ. H. (1929). Beldeler ve Manzaralardan Nevşehir, *Memleket*, nr. 2, 15 Haziran 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Beldeler ve Manzaralardan: Fırat, *Memleket*, nr. 3, 15 Temmuz 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Memleket İntibaları: Niğde'den Notlar-1 Beldeye Bakış, *Memleket*, nr. 6, 1 Kasım 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Memleket İntibaları: Niğde'den Notlar-2, *Memleket*, nr. 7, 15 Teşrinisani 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Memleket İntibaları: Niğde'den Notlar-3, *Memleket*, nr. 8, 1 Kânunuevvel 1929.
- Sevük, İ. H. (1929). Memleket Manzaralarından: Silifke, *Memleket*, nr. 1, 15 Mayıs 1929.

Belediyeler Dergisi

- Sevük, İ. H. (1936). Milli Bir Davamız İskenderun ve Antakya İçin Tarihi Bir Hatıra, *Belediyeler Dergisi*, nr.16, 1 Ekim 1936.

Cumhuriyet Gazetesi Yazıları

- Sevük, İ. H. (1936). Amasra, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4486, 15 Kasım 1936.
- Sevük, İ. H. (1936). Bartın, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4481, 2 Kasım 1936.
- Sevük, İ. H. (1936). Bartın'ın Üç Zamanı, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 4486, 7 Kasım 1936.
- Sevük, İ. H. (1940). Erciyes'le Sohbet, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 5688, 14 Mart 1940.
- Sevük, İ. H. (1945). Hatay'ın Kıymeti, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7335, 21 Ocak 1945.
- Sevük, İ. H. (1946). Abideler Karşısında, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7850, 24 Haziran 1946.
- Sevük, İ. H. (1946). Batman Köprüsü ve Türk Petrol, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7878, 22 Temmuz 1946.
- Sevük, İ. H. (1946). Bitlis Boğazı ve Ksenefon'un Kitabı, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7889, 2 Ağustos 1946.
- Sevük, İ. H. (1946). Bitlis'in Şirinliği, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7896, 9 Ağustos 1946.
- Sevük, İ. H. (1946). Diyarbakır'ın Tezatları, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7831, 5 Haziran 1946.

- Sevük, İ. H. (1946). Siirt'teki Hususilik, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7882, 26 Temmuz 1946.
- Sevük, İ. H. (1946). Süphan Dağı ve Çevresi, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7929, 13 Eylül 1946.
- Sevük, İ. H. (1946). Van Gölü, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7943, 27 Eylül 1946.
- Sevük, İ. H. (1946). Yarattılan Muş, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 7921, 5 Eylül 1946.
- Sevük, İ. H. (1947-1948). Büyük İnşaat Mıntıkasından Notlar-1/18, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 8293-8459, 16 Eylül 1947-3 Mart 1948.
- Sevük, İ. H. (1948). Alanya'nın Eşsizliği, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 8900, 21 Mayıs 1948.
- Sevük, İ. H. (1948). Ceyhan Nehri, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 8467, 11 Mart 1948.
- Sevük, İ. H. (1948). Eğirdir Gölü, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 8451, 24 Mayıs 1948.
- Sevük, İ. H. (1948). Seyhan Nehri, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 8476, 20 Mart 1948.
- Sevük, İ. H. (1948). Yurdun Tabiat Harikalarından Pamukkale, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 8674, 4 Ekim 1948.
- Sevük, İ. H. (1948). Yurt ve Edebiyat: Bursa'ya Eser, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 8865, 16 Nisan 1948.
- Sevük, İ. H. (1950). Ege'deki Mazi Hazineleleri, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 9278, 7 Haziran 1950.
- Sevük, İ. H. (1951). Ankara'nın Yenilikleri, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 9651, 13 Haziran 1951.
- Sevük, İ. H. (1951). Ayasofya ve St. Pierre, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 9693, 27 Temmuz 1951.
- Sevük, İ. H. (1951). Napoli, Roma ve İstanbul, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 9684, 18 Temmuz 1951.
- Sevük, İ. H. (1951). Roma'yı Takdim, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 9746, 21 Eylül 1951.
- Sevük, İ. H. (1951). Şadırvanların Şehrayinleri, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 9758, 3 Ekim 1951.
- Sevük, İ. H. (1952). Edincik ve Erdek, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 10167, 20 Kasım 1952.
- Sevük, İ. H. (1953). Yeni Caminin Sonsuz Kıymeti, *Cumhuriyet Gazetesi*, nr. 10455, 9 Eylül 1953.

Oğuzhan KARADUMAN

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu (2010). Yüksek Lisans derecesini Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Halk Edebiyatı dalında tamamladı. (2021) Millî Eğitim Bakanlığına Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı (2013). Sırasıyla, Selahattin Eyyubi Anadolu İmam Hatip Lisesi (2013), Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Müdür Yardımcılığı) (2016), İstanbul Bağcılar Şeyh Edebalı Anadolu Lisesi (2019), Kayseri Tomarza Şehit Nazmi Kapucu Anadolu Lisesi (2022) görevlerinde bulunmuştur. 2021 yılında İsmail Habip Sevük'ün Türk Folkloruna katkıları adlı kitabı yayımlanmıştır. Çalışmaları, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Üstün Başarı Belgesi ile ödüllendirilmiştir. Temel çalışma alanı folklor ve halk edebiyatıdır.